

Overweging zoals gehouden in de Willem de Zwijgerkerk op 7 juli 2019

Ds. Anne-Meta Kobes-Gerritsen.

Bij: Deuteronomium 24: 17-22 volgens de vertaling van Pieter Oussoren / De Naardense Bijbel en Lucas 10: 1-21a volgens de Nieuwe Bijbelvertaling.

Gemeente van Christus,

Het is zomer! Sommigen van ons gaan op reis. We willen andere oorden verkennen, nieuwe ervaringen opdoen, of simpelweg genieten van de zon – al hoef je daarvoor met de huidige klimaatveranderingen niet per sé uit Nederland te vertrekken. Maar hoe gaan we om met de ander die we ontmoeten tijdens onze reis?

We hoorden twee reisverhalen vanmorgen die ons daar iets over kunnen vertellen:

Als eerste ontmoetten we in Deuteronomium 24 het volk Israël dat even rust houdt tijdens haar jarenlang reizen. Ze is aangekomen bij 'de dorre vlakke aan de overkant van de Jordaan', de laatste etappe voor het slot van haar reis. Daar, in de schaduw van de berg Sinaï, houdt reisleider Mozes een toespraak. Het beloofde land is niet aan hem beloofd. Maar op deze plek geeft hij hen die wél verder trekken regels mee: woorden van God. 'Bedenk dat je zelf slaaf bent geweest. En wees daarom mild voor de mensen om je heen. 'Voor de zwerver-te-gast, voor de wees en de weduwe zal jouw overvloed zijn' vertaalt Pieter Oussoren prachtig in zijn Naardense Bijbel. Met die woorden in de oren komt Israël in beweging voor het laatste stuk van haar reis, óp naar het land van melk en honing.

Eeuwen later wordt er nog een verhaal verteld van mensen die op weg gaan. Het zijn de 72 'anderen', uit Lucas 10. Of zijn het er 70, zoals in andere handschriften staat? Dan vormt het getal een verwijzing naar onze eerste lezing. Want in dat reisverhaal van Israël zijn er 70 oudsten die Mozes in te hulp schieten. 70 oudsten. Eén voor elk kleinkind van Noach dat volgens Genesis 10 na de zondvloed opnieuw de aarde op mocht bouwen. Eén voor elk volk op deze wereld. Toen het verhaal over die oudsten vanuit het Hebreeuws naar het Grieks vertaald werd, is de 70, 72 geworden. En zo kwam dat getal ook hier in onze vertaling van Lucas terecht. Of het er nu 70 of 72 zijn, belangrijker is het te weten dat er mensen waren die een ander mens ondersteunden op zijn 'missie'. Mozes op zijn tocht naar het beloofde land en hier in Lucas ontvangt Jezus steun tijdens zijn 'missie' om de samenleving te vertellen over Gods nieuwe wereld.

Wanneer Jezus die 70 uitzendt, geeft hij hen bij het weggaan een poëtisch gebed mee: 'De oogst is groot, vraag dus de eigenaar of hij arbeiders wil sturen om de oogst binnen te halen'. Bid om versterking, adviseert Jezus, om meer mede-werkers. Overigens geeft het Grieks hier niet het woord sturen – laat de eigenaar arbeiders *sturen* – , maar *uitwerpen*: laat de eigenaar van de oogst wat arbeiders uitwerpen om te helpen. Een spannend beeld zo aan het begin van dit reisverhaal: zullen de mede-werkers als engelen uit de hemel neerdalen?

Hoe dan ook: wachten op die mede-werkers hoeven de 72 anderen in ieder geval niet. En ze hoeven ook geen tijd te besteden aan het inpakken van een tas, want Jezus draagt hen op geen bagage mee te nemen. De 72 uitgezonden moeten afhankelijk zijn van wat een ander hen schenkt. Zij zullen op weg gaan als de vreemdelingen, weduwen en wezen uit Deuteronomium. Zij worden in dat opzicht gelijk aan de hulpbehoevenden. Dat is een uitdaging voor die 72 en tegelijk een opdracht voor wie hen ontmoet. De mensen op hun pad zouden zich moeten gedragen naar de woorden van die oudtestamentische wet: gun de ander een deel van jouw overvloed.

Met een gebed op zak en zonder verdere bagage kunnen de 72 vertrekken. Jezus stuurt ze vooruit naar plaatsen waarvan hij hoopt dat hij die later zelf ook zal kunnen bezoeken. Nu vast polsen de 72 of hij daar welkom is en hoe zijn woorden ontvangen worden.

Deze tekst uit Lucas wordt vaak gebruikt om ons te motiveren op pad te gaan. Missionair te zijn. Naar buiten te treden. Maar ergens kriebelt het. Niet zo zozeer omdat ik denk dat we geen mooie boodschap hebben – wij, kerken, hebben zeker iets waardevols in handen: het verhaal over God met mensen en licht sterker dan duisternis. Mijn kriebel zit er ook niet in dat ik denk dat die mooie boodschap niet meer actueel is. Juist nu zie ik een behoefte aan narratief: aan bezinning op het leven en dat wat kwaliteit van leven is. Juist nu zie ik hunkering naar pleisterplaatsen, zoals Mozes die ook instelde aan het einde van de tocht door de woestijn. Onze boodschap heeft zeker waarde en is actueel en toch kriebelt het ergens, voel ik schroom, als ik dit verhaal lees en misschien heeft u dat ook? Want: het kan toch niet zo zijn dat enkel overtuigt zijn van de schoonheid en actualiteit van onze boodschap het focuspunt is in onze beweging naar buiten? Het kan toch niet zo zijn dat we in die beweging alleen aan onszelf en onze woorden denken? Welke bewegingsruimte krijgt dan de ander die we ontmoeten? Heeft hij of zij ook de vrijheid om nee te zeggen tegen wat wij te brengen hebben?

Afgelopen dagen bezocht ik de conferentie van het International Reformed Theological Institute, het IRTI. Dit vond plaats bij de Protestants Theologische Universiteit, hier op de VU. Op vrijdagmorgen hield Nadine Bowers Du Toit van Stellenbosch University in Zuid-Afrika haar lezing over *de kerk in tijden van polarisatie* – het thema van deze conferentie. Zij zei: in het contact met de ander moet je je altijd realiseren dat jij zelf ook hulpbehoevend bent. Want als dat niet doet, houd je een machtsverhouding in stand tussen de gever en de ontvanger. Dan kom je misschien alleen maar jouw eigen verhaal brengen, zonder dat je oog hebt voor wat die ander jón vertellen kan.

Een voorbeeld: stel je wil iets organiseren voor hen die rondom jouw kerk leven op straat en je nodigt hen uit voor een maaltijd hier in de Willem, wees je er dan wel van bewust dat de gastvrouw nog altijd bepaald hoe laat je mag komen en wat er gegeten wordt. Je organiseert de maaltijd misschien ter versterking van de ander en in zeker zin slaag je daar ook in middels het verwarmende voedsel, maar het is ook zo dat door deze goedbedoelde hulp de structuren van machtige gever en kwetsbare ontvanger in stand worden gehouden.

Beter is het, vertelde Nadine Bouwers Du Toit, om samen te werken vanuit het besef 'we too are needy'. Wij állen zijn hulpbehoevend en we hebben elkaar als mensen nodig. Nu kan ik iets voor jou doen, maar tegelijk help jij ook mij.

Deze gedachte over de machtsverhouding die meekomt in het goedbedoelde contact met de ander, maakt mij alert wanneer ik de woorden in Lucas 10 lees. Want is er werkelijk ruimte om nee te zeggen tegen die boodschap die de 72 brengen moeten? 'Als jullie een stad binnengaan waar je niet welkom bent,' geeft Jezus hen mee, 'trek dan door de straten en zeg: "Zelfs het stof van uw stad dat aan onze voeten kleeft, vegen we van ons af als aanklacht tegen u. In die alinea, waarin ook een aantal steden stevig wordt aangesproken, lijkt geen ruimte te zitten voor een kritische of afwijzende reactie van de ander.

Wat moeten we met deze enigszins hardvochtige missies. Is dit het nastreven waard als wij zelf op reis gaan, misschien deze zomer? Is dit het nastreven waard als we kerk willen zijn in een samenleving die de waarde van religieuze reflectie niet altijd herkent? De 72 komt zeer enthousiast thuis van hun reis. Het is hen meegevallen, zo lijkt het. Er zijn dingen gebeurd die ze voor onmogelijk hielden. Zelfs Jezus sluit jubelend deze perikoop af. Dat is toch wel een aantrekkelijk en aanstekelijk beeld.

Waarin zit nu de crux? Wat maakt missie naar buiten en onze zorg voor de ander eerlijk en oprecht?
En: hoe kunnen ook wij daarna zo vrolijk thuis komen?

Cruciaal zijn twee zaken:

Belangrijk is het éérste dat de 72 moeten doen wanneer ze op een nieuwe plaats komen. Is dat u opgevallen? Vers 5: 'Als jullie een huis binnengaan, zeg dan eerst: "Vrede voor dit huis!" De ander vrede aanzeggen, de plek waar geleefd wordt het goede toewensen, heeft prioriteit. Eerst alle goeds voor jou en dan wil je misschien horen wat ik te vertellen heb?

En het tweede cruciale punt komt naar voren in de felle reactie van Jezus op de vrolijke woorden van de 72. Zij stellen uitgelaten en wellicht wat verbaasd vast dat zelfs de demonen zich onderwierpen – zó veel macht hadden zij. Maar dan zegt Jezus streng: het gaat er niet om dat jij zo knap heersen kunt, het gaat er om dat jouw naam opgetekend is in de hemel. Dáárom kun je juichen.

En zo gebeurt in dat Lucasverhaal toch dat wat Nadine Bouwers Du Toit adviseert: begin bij die ander – wens hem of haar vrede – én: hecht niet aan jouw macht.

Deze zomer gaan velen van ons op reis. En anderen komen hier in de stad hun vakantie vieren. We ontmoeten nieuwe mensen aan wie we misschien wel iets te vertellen hebben. Goed is het dan te beseffen dat de verhalen van vanmorgen ons stimuleren om goed te zijn voor 'de zwerver-te-gast, voor de wees en de weduwe'. En dat de verhalen ons leren dat ons contact met de ander altijd beginnen mag met het toewensen van vrede. En dat ons contact niet in het teken van macht mag staan.

Met deze inspiratie op zak trekken we de zomermaanden door,
Gaande over nieuwe wegen, steil en ongewis / Tot hoed' en zegen voor wie vreemd'ling is.
(Lied Iona 40)

Amen